

Dominika Brzęczek,
Konrad Czernichowski,
Dominika Malchar,
Monika Paradowska ¹

Rozumienie pojęcia „tolerancja” przez młodzież ²

Wiek uczniów: 19 lat (Badania zostały przeprowadzone w klasie IV Technikum Ekonomicznego), **liczebność grupy:** 18

Zadanie dla uczniów: „Co rozumiesz pod pojęciem tolerancja?”

Odpowiedzi uczniów

1. jest to akceptowanie czegoś/kogoś,
2. akceptacja osoby bez względu na jej poglądy, wady i zalety. Akceptujemy coś co według nas, w naszym życiu by nie miało miejsca. Każdy ma jakieś swoje zasady, reguły, które nie każdy akceptuje albo nie popiera ale trzeba by wyrozumiałym na to, bo każdy z osobna jest indywidualnością,
3. akceptowanie czegoś, czegoś co jest dla nas niecodzienne, inne, lub czegoś czego nie popieramy, nie zrobilibyśmy ale jesteśmy w stanie zaakceptować,
4. akceptacja czegoś lub kogoś bez względu na okoliczności, poglądy. Możemy kogoś tolerować ale nie musimy zgadzać się z jego poglądami,
5. akceptowanie czegoś, kogoś co jest dla nas nie do przyjęcia,
6. jest to akceptacja innego człowieka np.: innej rasy lub o innym wyglądzie i my go akceptujemy i mamy do niego szacunek. A jeśli chodzi o homoseksualistów to nie jestem tolerancyjny! I myślę, że nie powinniśmy im dać prawa do adopcji, gdyż będą gorszyć dzieci, które zaadoptują. A jeśli chodzi o tolerancję to ogólnie rzecz biorąc nie mam zastrzeżeń do innych ludzi! Uważam, że jestem tolerancyjna lecz nie kiedy odmienność innych ludzi razi mnie i nie chcę się z tym pogodzić,
7. jest to akceptacja ludzi, którzy żyją, myślą, mają inny kolor skóry, mają inne poglądy: polityczne, społeczne, inaczej niż my,
8. akceptacja drugiej osoby,
9. akceptowanie, szanowanie kogoś lub czegoś,
10. akceptowanie drugiego człowieka z wadami i zaletami, uznanie czegoś co nie jest takie jak byśmy chcieli. Człowiek akceptowany w grupie mimo innego koloru skóry czy innych poglądów,
11. to akceptacja innych grup społecznych np.: homoseksualnych, narodowościowych, jest to zaakceptowanie wyglądu, zachowania innych ludzi otaczających nas,

¹ Uniwersytet Wrocławski. Doktoranckie Studium Nauk o Polityce, Filozofii i Socjologii.

² Autorzy artykułu interpretują materiały opracowane przez Agnieszkę Czyżewską-Smełę, Darię Nowak, Łukasza Matysiaka i Sławomira Milczarka (patrz s. 218-223). Oba teksty należy czytać łącznie.

12. akceptacja drugiego człowieka, jego sposobu życia, upodobań, działania. Bycie otwartym na nowości nawet, które nie do końca akceptujemy.
13. szanowanie drugiego człowieka niezależnie od pochodzenia i wyznawanych wartości. Akceptacja jego zachowań i rzeczy należących do niego, np.: tolerowanie złego zachowania ucznia na lekcji,
14. postępowaniem tolerancyjnym wyraża się zachowanie szacunku do poglądów innych ludzi jak i tego, że zachowanie ich odbiega od ściśle określonych norm przyjętych w społeczeństwie. Zachowaniem tolerancyjnym moim zdaniem jest takie, że np.: nie naśmiewamy się z koloru skóry innych, z wyglądu, orientacji seksualnej ludzi. Każdy ma prawo postępować wg swojego uznania. Nikt nie ma prawa głośno wyrażać swej opinii. Nikt nie lubi być krytykowany,
15. jest to szanowanie innych religii, ludzi o innych poglądach i innym pochodzeniu,
16. jest to dobre zachowanie się wobec osób: innej wiary, osób innego koloru skóry, osób mających różne poglądy na dane sprawy, a także ludzi chorych. Poprzez tolerancję rozumiem akceptację innych osób, takimi jakie są. Nie zawsze osoby, które my tolerujemy a inni nie tolerują muszą być złe, gorsze czy głupsze, bo mają różne poglądy na dane tematy. Osoby tolerancyjne akceptują te osoby wbrew krążącym opiniom czy negatywnym zdaniom swoich znajomych,
17. jest to wyrozumiałość dla innych, rozumienie kogoś, akceptowanie jakim jest. Nie wyśmiewanie się z innych np.: kto jest jakiejś rasy lub jakiejś religii,
18. jest to rozumienie kogoś, komunikowanie się z ludźmi na odpowiednim poziomie. Traktowanie ludzi na równym poziomie nie gardzenie innym.

Odpowiedź modelowa:

***Tolerancja** – świadoma zgoda na wyznawanie i głoszenie przez innych ludzi poglądów, z którymi nie zgadzamy się i na wybór przez nich sposobu życia, którego nie aprobujemy, ale który jest uważany przez nich za właściwy. Powinniśmy tolerować poglądy innych ludzi, choć mogą się nam wydawać dziwaczne. Tolerancja nie oznacza więc akceptacji czyjegoś zachowania czy poglądów. Wręcz przeciwnie, tolerancja to poszanowanie czyichś zachowań lub poglądów mimo że nam się one nie podobają. Tolerancja jest postawą, która umożliwia otwartą dyskusję. Bez tej postawy dyskusja zmienia się w zwykłą sprzeczkę bądź prowadzi do zachowań agresywnych. [definicja pojęcia wypracowana przez autorów badań]*

Analiza odpowiedzi modelowej

Wypowiedź modelowa rozbudowana, uwzględniająca w zasadzie wszelkie aspekty rozumienia pojęcia „tolerancja”. Z punktu widzenia odpowiedzi uczniów bardzo istotne wydaje się zwrócenie uwagi na różnice pomiędzy tolerancją a akceptacją.

W wypowiedzi modelowej nie podkreślono wyraźnie aspektu tolerancji ludzi pod kątem ich narodowości, rasy, koloru skóry, orientacji seksualnej itp., akcent położono na zachowanie, poglądy, styl życia itp.

Zawiera również pewien charakter „nakazowo-pouczający” we fragmencie: „Powinniśmy tolerować poglądy innych ludzi, choć mogą się nam wydawać dziwaczne.”. Nie do końca jest jasne, czy można i należy spodziewać się od uczniów, aby wypowiadali się w ten sposób (być może nie należy tego oczekiwać). Jest to w pewien sposób narzucanie uczniom tego, co mają robić.

Należałoby również wyodrębnić pewną granicę pomiędzy tolerowaniem poglądów, z którymi się nie zgadzamy a zachowaniem niemoralnym czy nieakceptowanym ze społecznego punktu widzenia (np. odniesienie do wypowiedzi nr 13, w której pojawia się problem akceptowania złego zachowania na lekcji). Możemy być tolerancyjni, lecz nie odnosi się to np. do działalności złodzieja, mordercy itp.

Odpowiedzi uczniów (klasyfikacja):

Analiza wypowiedzi uczniów – próba kategoryzacji

Kryteria brane pod uwagę w celu skategoryzowania wypowiedzi uczniów:

A. wypowiedź ogólnikowa.

1. jest to akceptowanie czegoś/kogoś
8. akceptacja drugiej osoby,
9. akceptowanie, szanowanie kogoś lub czegoś,

B. utożsamianie tolerancji z akceptacją, traktowanie tych słów jak synonimów.

1. jest to akceptowanie czegoś/kogoś
2. akceptacja osoby bez względu na jej poglądy, wady i zalety. Akceptujemy coś co według nas, w naszym życiu by nie miało miejsca. Każdy ma jakieś swoje zasady, reguły, które nie każdy akceptuje albo nie popiera ale trzeba by wyrozumiałym na to, bo każdy z osobna jest indywidualnością,
3. akceptowanie czegoś, czegoś co jest dla nas niecodzienne, inne, lub czegoś czego nie popieramy, nie zrobilibyśmy ale jesteśmy w stanie zaakceptować,
4. akceptacja czegoś lub kogoś bez względu na okoliczności, poglądy. Możemy kogoś tolerować ale nie musimy zgadzać się z jego poglądami,*
5. akceptowanie czegoś, kogoś co jest dla nas nie do przyjęcia,
6. jest to akceptacja innego człowieka np.: innej rasy lub o innym wyglądzie i my go akceptujemy i mamy do niego szacunek. A jeśli chodzi o homoseksualistów to nie jestem tolerancyjny! I myślę, że nie powinniśmy im dać prawa do adopcji, gdyż będą gorszyć dzieci, które zaadoptują. A jeśli chodzi o tolerancję to ogólnie rzecz biorąc nie mam zastrzeżeń do innych ludzi! Uważam, że jestem tolerancyjna lecz nie kiedy odmienność innych ludzi razi mnie i nie chcę się z tym pogodzić,
7. jest to akceptacja ludzi, którzy żyją, myślą, mają inny kolor skóry, mają inne poglądy: polityczne, społeczne, inaczej niż my,
8. akceptacja drugiej osoby,
9. akceptowanie, szanowanie kogoś lub czegoś,*
10. akceptowanie drugiego człowieka z wadami i zaletami, uznanie czegoś co nie jest takie jak byśmy chcieli. Człowiek akceptowany w grupie mimo innego koloru skóry czy innych poglądów,
11. to akceptacja innych grup społecznych np.: homoseksualnych, narodowościowych, jest to zaakceptowanie wyglądu, zachowania innych ludzi otaczających nas,
12. akceptacja drugiego człowieka, jego sposobu życia, upodobań, działania. Bycie otwartym na nowości nawet, które nie do końca akceptujemy.
13. szanowanie drugiego człowieka niezależnie od pochodzenia i wyznawanych wartości. Akceptacja jego zachowań i rzeczy należących do niego, np.: tolerowanie złego zachowania ucznia na lekcji,

16. jest to dobre zachowanie się wobec osób: innej wiary, osób innego koloru skóry, osób mających różne poglądy na dane sprawy, a także ludzi chorych. Poprzez tolerancję rozumiem akceptację innych osób, takimi jakie są. Nie zawsze osoby, które my tolerujemy a inni nie tolerują muszą być złe, gorsze czy głupsze, bo mają różne poglądy na dane tematy. Osoby tolerancyjne akceptują te osoby wbrew krążącym opiniom czy negatywnym zdaniom swoich znajomych;

* rozbieżności wśród zespołu opracowującego zadanie (według niektórych członków zespołu wypowiedź powinna zostać zaklasyfikowana do tego zbioru, według innych – nie powinna).

C. tolerancja z akcentem na zjawiska, poglądy inne od naszych,

2. akceptacja osoby bez względu na jej poglądy, wady i zalety. Akceptujemy coś co według nas, w naszym życiu by nie miało miejsca. Każdy ma jakieś swoje zasady, reguły, które nie każdy akceptuje albo nie popiera ale trzeba by wyrozumiałym na to, bo każdy z osobna jest indywidualnością,
3. akceptowanie czegoś, czegoś co jest dla nas niecodzienne, inne, lub czegoś czego nie popieramy, nie zrobilibyśmy ale jesteśmy w stanie zaakceptować,
4. akceptacja czegoś lub kogoś bez względu na okoliczności, poglądy. Możemy kogoś tolerować ale nie musimy zgadzać się z jego poglądami,*
5. akceptowanie czegoś, kogoś co jest dla nas nie do przyjęcia,
7. jest to akceptacja ludzi, którzy żyją, myślą, mają inny kolor skóry, mają inne poglądy: polityczne, społeczne, inaczej niż my,
9. akceptowanie, szanowanie kogoś lub czegoś,
10. akceptowanie drugiego człowieka z wadami i zaletami, uznanie czegoś co nie jest takie jak byśmy chcieli. Człowiek akceptowany w grupie mimo innego koloru skóry czy innych poglądów,
12. akceptacja drugiego człowieka, jego sposobu życia, upodobań, działania. Bycie otwartym na nowości nawet, które nie do końca akceptujemy.
13. szanowanie drugiego człowieka niezależnie od pochodzenia i wyznawanych wartości. Akceptacja jego zachowań i rzeczy należących do niego, np.: tolerowanie złego zachowania ucznia na lekcji,
14. postępowaniem tolerancyjnym wyraża się zachowanie szacunku do poglądów innych ludzi jak i tego, że zachowanie ich odbiega od ściśle określonych norm przyjętych w społeczeństwie. Zachowaniem tolerancyjnym moim zdaniem jest takie, że np.: nie naśmiewamy się z koloru skóry innych, z wyglądu, orientacji seksualnej ludzi. Każdy ma prawo postępować wg swojego uznania. Nikt nie ma prawa głośno wyrażać swej opinii. Nikt nie lubi być krytykowany,
15. jest to szanowanie innych religii, ludzi o innych poglądach i innym pochodzeniu,
16. jest to dobre zachowanie się wobec osób: innej wiary, osób innego koloru skóry, osób mających różne poglądy na dane sprawy, a także ludzi chorych. Poprzez tolerancję rozumiem akceptację innych osób, takimi jakie są. Nie zawsze osoby, które my tolerujemy a inni nie tolerują muszą być złe, gorsze czy głupsze, bo mają różne poglądy na dane tematy. Osoby tolerancyjne akceptują te osoby wbrew krążącym opiniom czy negatywnym zdaniom swoich znajomych;

D. tolerancja z akcentem na ludzi odmiennych z punktu widzenia rasy, koloru skóry, włosów itp..

5. akceptowanie czegoś, kogoś co jest dla nas nie do przyjęcia,
6. jest to akceptacja innego człowieka np.: innej rasy lub o innym wyglądzie i my go akceptujemy i mamy do niego szacunek. A jeśli chodzi o homoseksualistów to nie jestem tolerancyjny! I myślę, że nie powinniśmy im dać prawa do adopcji, gdyż będą gorszyć dzieci, które zaadoptują. A jeśli chodzi o tolerancję to ogólnie rzecz biorąc nie mam zastrzeżeń do innych ludzi! Uważam, że jestem tolerancyjna lecz nie kiedy odmienność innych ludzi razi mnie i nie chcę się z tym pogodzić,
7. jest to akceptacja ludzi, którzy żyją, myślą, mają inny kolor skóry, mają inne poglądy: polityczne, społeczne, inaczej niż my,
8. akceptacja drugiej osoby,
9. akceptowanie, szanowanie kogoś lub czegoś,
10. akceptowanie drugiego człowieka z wadami i zaletami, uznanie czegoś co nie jest takie jak byśmy chcieli. Człowiek akceptowany w grupie mimo innego koloru skóry czy innych poglądów,
11. to akceptacja innych grup społecznych np.: homoseksualnych, narodowościowych, jest to zaakceptowanie wyglądu, zachowania innych ludzi otaczających nas,
12. akceptacja drugiego człowieka, jego sposobu życia, upodobań, działania. Bycie otwartym na nowości nawet, które nie do końca akceptujemy.
13. szanowanie drugiego człowieka niezależnie od pochodzenia i wyznawanych wartości. Akceptacja jego zachowań i rzeczy należących do niego, np.: tolerowanie złego zachowania ucznia na lekcji,
14. postępowaniem tolerancyjnym wyraża się zachowanie szacunku do poglądów innych ludzi jak i tego, że zachowanie ich odbiega od ściśle określonych norm przyjętych w społeczeństwie. Zachowaniem tolerancyjnym moim zdaniem jest takie, że np.: nie naśmiewamy się z koloru skóry innych, z wyglądu, orientacji seksualnej ludzi. Każdy ma prawo postępować wg swojego uznania. Nikt nie ma prawa głośno wyrażać swej opinii. Nikt nie lubi być krytykowany,
16. jest to dobre zachowanie się wobec osób: innej wiary, osób innego koloru skóry, osób mających różne poglądy na dane sprawy, a także ludzi chorych. Poprzez tolerancję rozumiem akceptację innych osób, takimi jakie są. Nie zawsze osoby, które my tolerujemy a inni nie tolerują muszą być złe, gorsze czy głupsze, bo mają różne poglądy na dane tematy. Osoby tolerancyjne akceptują te osoby wbrew krążącym opiniom czy negatywnym zdaniom swoich znajomych,
17. jest to wyrozumiałość dla innych, rozumienie kogoś, akceptowanie jakim jest. Nie wyśmiewanie się z innych np.: kto jest jakiejś rasy lub jakiejś religii,
18. jest to rozumienie kogoś, komunikowanie się z ludźmi na odpowiednim poziomie. Traktowanie ludzi na równym poziomie nie gardzenie innym.

- E. wypowiedź zbliżona do modelowej.
4. akceptacja czegoś lub kogoś bez względu na okoliczności, poglądy. Możemy kogoś tolerować ale nie musimy zgadzać się z jego poglądami,
- F. tolerancja różnych zjawisk z podkreśleniem faktu, że się one nie podobają.
3. akceptowanie czegoś, czegoś co jest dla nas niecodzienne, inne, lub czegoś czego nie popieramy, nie zrobilibyśmy ale jesteśmy w stanie zaakceptować,
 5. akceptowanie czegoś, kogoś co jest dla nas nie do przyjęcia,
 10. akceptowanie drugiego człowieka z wadami i zaletami, uznanie czegoś co nie jest takie jak byśmy chcieli. Człowiek akceptowany w grupie mimo innego koloru skóry czy innych poglądów,
 13. szanowanie drugiego człowieka niezależnie od pochodzenia i wyznawanych wartości. Akceptacja jego zachowań i rzeczy należących do niego, np.: tolerowanie złego zachowania ucznia na lekcji,
- G. tolerancja określana mianem akceptacji, ale brak jest w wypowiedzi akceptacji faktycznej.
4. akceptacja czegoś lub kogoś bez względu na okoliczności, poglądy. Możemy kogoś tolerować ale nie musimy zgadzać się z jego poglądami,
 12. akceptacja drugiego człowieka, jego sposobu życia, upodobań, działania. Bycie otwartym na nowości nawet, które nie do końca akceptujemy.
 18. jest to rozumienie kogoś, komunikowanie się z ludźmi na odpowiednim poziomie. Traktowanie ludzi na równym poziomie nie gardzenie innym.
- H. tolerancja podkreślająca szacunek.
9. akceptowanie, szanowanie kogoś lub czegoś,
 13. szanowanie drugiego człowieka niezależnie od pochodzenia i wyznawanych wartości. Akceptacja jego zachowań i rzeczy należących do niego, np.: tolerowanie złego zachowania ucznia na lekcji,
 14. postępowaniem tolerancyjnym wyraża się zachowanie szacunku do poglądów innych ludzi jak i tego, że zachowanie ich odbiega od ściśle określonych norm przyjętych w społeczeństwie. Zachowaniem tolerancyjnym moim zdaniem jest takie, że np.: nie naśmiewamy się z koloru skóry innych, z wyglądu, orientacji seksualnej ludzi. Każdy ma prawo postępować wg swojego uznania. Nikt nie ma prawa głośno wyrażać swej opinii. Nikt nie lubi być krytykowany,
 15. jest to szanowanie innych religii, ludzi o innych poglądach i innym pochodzeniu,
 18. jest to rozumienie kogoś, komunikowanie się z ludźmi na odpowiednim poziomie. Traktowanie ludzi na równym poziomie nie gardzenie innym.

Przyporządkowanie poszczególnych wypowiedzi określonym kategoriom:

A	B	C	D	E	F	G	H
1, 8, 9	1, 2, 3, 4*, 5, 6, 7, 8, 9*, 10, 11, 12, 13, 16	2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16	5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18	4	3, 5, 10, 13	4, 12, 18	9, 13, 14, 15, 18

* rozbieżności wśród zespołu opracowującego zadanie (według niektórych członków zespołu wypowiedź powinna zostać zaklasyfikowana do tego zbioru, według innych – nie powinna).

Oczywiście należy tutaj uwzględnić trudności z jednoznaczną klasyfikacją poszczególnych wypowiedzi. Ponadto trudno stworzyć takie kategorie, które dzieliłyby wypowiedzi na zbiory rozłączne.

Stworzone kryteria podziału pozwalają na wskazanie wypowiedzi ogólnikowych; wypowiedzi, w których tolerancja wyraźnie jest utożsamiana z akceptacją; wypowiedzi kładących nacisk na tolerancję ludzi oraz poglądów; wypowiedzi zbliżone do modelowej; wypowiedzi akcentujących tolerancję zjawisk, które nam się nie podobają czy też wypowiedzi, w których tolerancja kojarzona jest z szacunkiem.

Jak widać, tylko 3 osoby (prawie 17%) podały bardzo ogólnikową definicję tolerancji, przy czym we wszystkich trzech wypowiedziach tolerancja utożsamiana jest z akceptacją.

Aż 14 uczniów (prawie 78%) w celu zdefiniowania pojęcia „tolerancja” wykorzystuje słowo „akceptacja”.

12 uczniów (67%) akcentuje, że tolerancja odnosi się do ludzi, natomiast 13 (72%) podkreśla, że tolerancja odnosi się do poglądów. 8 uczniów (44%) uwzględniło, że tolerancja dotyczy zarówno ludzi, jak i poglądów (wypowiedzi zakwalifikowane zarówno do kategorii C, jak i D).

Tylko jedna odpowiedź została uznana za bardzo zbliżoną do wypowiedzi modelowej.

Z kolei jedynie w 4 (22%) wypowiedziach uczniowie podkreślili, że tolerancja odnosi się do tego, co nam się nie podoba.

Z kolei 3 osoby (prawie 17%) utożsamiały tolerancję z akceptacją, ale jednocześnie uważały, że tolerancja oznacza brak akceptacji danej osoby, zjawiska, poglądów.

5 osób (prawie 28%) w wypowiedzi określało tolerancję między innymi jako szacunek dla drugiej osoby czy poglądów.

Oczywiście nie są to wszystkie możliwe kryteria, a jednocześnie w zależności od osoby analizującej poszczególne wypowiedzi zapewne mogłyby zostać przyporządkowane różnym kategoriom.

Wnioski

Porównanie wypowiedzi modelowej z wypowiedziami uczniów

Pierwszy wniosek nasuwający się po analizie wypowiedzi modelowej oraz wypowiedzi udzielonych przez uczniów można sformułować następująco: wypowiedzi uczniów znacznie odbiegają od modelowego ujęcia „tolerancji”. Przede wszystkim większość uczniów utożsamia tolerancję z akceptacją, tymczasem w wypowiedzi modelowej podkreśla się, że tolerancja akceptacją nie jest.

Być może jednak wynika to nie tyle z niewiedzy uczniów czy braku rozumienia pojęcia „tolerancja”, co z próby odpowiedzi na pytanie poprzez podawanie synonimów. Samo pytanie i jego sformułowanie narzuca w pewien sposób użycie w definicji synonimu słowa „tolerancja” i większość uczniów wykorzystuje w tym celu słowo „akceptacja”, choć nie jest ono w rzeczywistości dobrym odpowiednikiem słowa „tolerancja”. Może to wynikać z niedostatecznego zasobu słownictwa lub niechęci do stosowania kilku możliwych słów zastępujących tolerancję (np. rozumienie, szanowanie, wyrozumiałość). Zwłaszcza że słowo „tolerancja” ma niewiele synonimów, a na pewno mniej niż akceptacja.

Biorąc ten fakt pod uwagę być może należy zwrócić uwagę bardziej na nieumiejętność ujęcia w słowach tego, co w rzeczywistości jest rozumiane. Oczywiście to tylko hipoteza. Jednak większość uczniów używała jako zamienników słowa „tolerancja” właśnie słowo „akceptacja”, które nie powinno być z akceptacją myłone.

Ponadto tylko 44% uczniów podkreślało, że tolerancja odnosi się nie tylko do ludzi (rasa, kolor skóry, orientacja seksualna itp.), ale też do poglądów.

Tylko 4 osoby podkreśliły wyraźnie, że tolerancja dotyczy ludzi czy poglądów, które nam się nie podobają, a zatem których de facto nie akceptujemy, jednak zgadzamy się, że mają oni/one prawo istnienia na równi z innymi.

Pojawia się tu kwestia, czy większość uczniów utożsamiających tolerancję z akceptacją nie uważa, że tolerancja odnosi się właśnie do akceptowania, czyli zgody na coś, czy też po prostu myli pojęcia.

Wnioski metodyczne

Przed wszystkim należy przedstawić uczniom różnicę pomiędzy akceptacją i tolerancją.

Rozróżnienie pojęć: akceptacja i tolerancja, wskazanie różnic pomiędzy tymi pojęciami.

Można to osiągnąć np. poprzez poszukiwanie synonimów:

Akceptacja: uznawanie, przyjmowanie, zgadzanie się na coś, zatwierdzanie, przyzwalanie itp.

Tolerancja: szanowanie, wyrozumiałość, ...

Ponadto warto przedstawić samo znaczenie słowa akceptacja oraz tolerancja (np. według słownika języka polskiego) i zadać uczniom następujące pytania:

1. Co z mojego otoczenia akceptuję? (zgadzam się na to, zatwierdzam, pozwalam)
2. Co z mojego otoczenia toleruję? (nie podoba mi się to, nie zgadzam się z tym, ale uważam, że to coś ma „prawo istnienia”)
3. Czego z mojego otoczenia nie akceptuję?
4. Czego z mojego otoczenia nie toleruję?
5. Czy są jakieś rzeczy, osoby, których nie akceptuję, ale toleruję?

Wówczas, poprzez wyodrębnienie tych rzeczy, które akceptują (zgadzają się z nimi, być może przyjmują je za swoje) oraz których nie akceptują, ale uważają, że np. inne osoby mogą je akceptować, uczniowie powinni przyswoić sobie różnicę pomiędzy akceptacją a tolerancją.

Należy uświadomić uczniom, że tolerancja dotyczy zarówno ludzi, jak i ich poglądów, przy czym są to poglądy/zachowania itp., z którymi się nie zgadzamy, czyli których sami nie wyznajemy i jesteśmy im przeciwni.

Możliwe ćwiczenia:

Pytania i analiza odpowiedzi na nie:

1. Z czym się nie zgadzasz w odniesieniu do członków Twojej rodziny? Dlaczego?
2. Z czym się nie zgadzasz w stosunku do twoich przyjaciół, znajomych, kolegów? Dlaczego?
3. Czy pomimo braku akceptacji tolerujesz rzeczy, z którymi się nie zgadzasz, tzn. uważasz, że członkowie twojej rodziny, przyjaciele, znajomi itp. mają według ciebie prawo do wyrażania własnych odmiennych poglądów?

Sondaż:

- Tolerancja wobec różnych religii (wymienienie przez prowadzącego zajęcia różnych istniejących religii, uczniowie wypowiadają się, czy tolerują je czy nie, następnie dyskusja: dlaczego toleruję/nie toleruję, czy jestem skłonny tolerować w przyszłości);
- Tolerancja różnych ras/narodowości (ogólnie, jeśli przedstawiciele żyliby w naszym kraju, jeśli żyliby w naszym mieście, jeśli żyliby w naszym sąsiedztwie),
- Czy tolerowałbyś obecność ośrodka dla chorych na AIDS (narkomanów, byłych więźniów podlegających resocjalizacji itp.), czy być może zaakceptowałbyś budowę takiego ośrodka

Wskazanie granicy pomiędzy poglądami, ludźmi, których nie akceptujemy, nie zgadzamy się a zachowaniem niemoralnym lub nieakceptowanym z punktu widzenia społecznego.

Możliwe pytania do dyskusji dla uczniów:

1. Czy łatwe jest wskazanie takiej granicy?
2. Jakie rzeczy kiedyś były niemoralne i nieakceptowane społecznie, a obecnie są?
3. Czy jest jakaś kategoria zjawisk, która nigdy nie będzie/nie powinna być akceptowana?
4. Czy tolerancja wymaga akceptowania wszystkiego?

Wskazanie różnicy pomiędzy tolerancją zachowań a szacunkiem wobec osób je wyrażających.

Na ile szacunek pokrywa się z tolerancją?

Poruszenie kwestii: czy można komuś narzucać bycie tolerancyjnym?

Pytania kontrowersyjne:

Czy należy tolerować nietolerancję?